

Сергієнко Лариса*д.держ.упр., доц.**Державний університет «Житомирська політехніка»*<https://orcid.org/0000-0003-3815-6062>**Міжнародно-правовий механізм розвитку урбанізованих територій:
причини, еволюція, наслідки (початок)**

Анотація. У даній публікації ідентифіковано наслідки урбанізації та обґрунтовано їх вплив на безпеку урбанізованих територій та безпеку життєдіяльності жителів таких територій. Також визначено, що наслідки урбанізації становлять загрозу для системи національної безпеки, безпеки урбанізованої території та безпеки життєдіяльності жителів таких територій. У свою чергу, безпека урбанізованої території є складовою національної безпеки, а безпека життєдіяльності містян – ключовим елементом як системи безпеки урбанізованої території, так і системи національної безпеки в цілому. Система публічного управління в цілому та процеси формування і реалізації державної політики зокрема, фокусує на потребах, інтересах, правах та свободах громадян, їх здоров'ї та житті як найвищої соціальної цінності, у контексті розробки стратегії подолання негативних наслідків урбанізації, забезпечення розвитку і гарантування безпеки урбанізованих територій, необхідно враховувати особливості складових елементів системи національної безпеки та безпеки урбанізованої території.

Ключові слова: урбанізація; урбанізовані території; безпека; національна безпека.

Актуальність теми. Сукупність загроз, які виникають на урбанізованій території та торкаються усіх сфер суспільного життя обумовлюють пошук нових концепцій розвитку міст та територій, які дозволили б врахувати потреби, інтереси та права людей, забезпечити розвиток та використати потенціал для подолання глобальних, національних та регіональних проблем. Розвиток та масштаби урбанізаційних процесів, а також загрози безпеці урбанізованих територій, національній безпеці, безпеці життєдіяльності жителів таких територій та загалом всього (сільського і міського) населення держави, що виникають в тому числі, і через відсутність належного публічно-управлінського впливу та відповідного державного регулювання, обумовлюють необхідність здійснення наукових розвідок у напрямі формування і реалізації державної політики гарантування безпеки урбанізованих територій через розробку механізмів державного управління впровадження сучасних концепцій розвитку міст та урбанізованих територій.

З цією метою, насамперед, доцільно розглянути сучасні концепції розвитку міст, урбанізованих територій, по-перше, у контексті використання їх особливостей та потенціалу задля розвитку та подолання наслідків урбанізації, та по-друге, з позицій гарантування їх безпеки в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз ключовим складовим середовищ життєдіяльності містян, системи безпеки урбанізованої території та системи національної безпеки в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання урбанізації та її впливу на різні складові безпеки піднімалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Д.С. Бірюкова [1]; О.В. Бондаренко [2]; Н.М. Борейко, С.П. Параниця [3]; С.В. Бреус [4]; Е. Глейзер [16]; Дж. Джейкобс [18]; В.В. Засадко [6]; Р.С. Кіріна [7]; П. Колінз і Дж. Канінгхем [14]; Дж. Порфіріо, Т. Каріло, Л. Моніко [19]; Ю.А. Романовської [11]; Р. Флорида [15]; Дж. Хокінс [17]; Л.В. Шелудько [13] тощо.

Метою статті є дослідження підходів міжнародного співтовариства щодо формування та реалізації міжнародно-правового механізму розвитку та забезпечення безпеки урбанізованих територій.

Викладення основного матеріалу. На порядку денному міського розвитку у світі знаходяться питання формування, розвитку та впровадження концепцій, стратегій та адаптації успішних практик щодо подолання наслідків урбанізації у містах, гарантування розвитку та безпеки урбанізованих територій, а також створення умов для якісного, комфортного та гармонійного життя суспільства в цілому та людини у певному суспільстві, за певних умов, зокрема. Так, у 2022 році Міжнародний інститут охорони здоров'я Мак-Кінсі провело глобальне опитування щодо розуміння суспільством здоров'я та факторів, впливу на нього [9], у якому взяло участь приблизно 1000 респондентів з 19 країн світу. «За результатами дослідження загалом респонденти приділяли особливу увагу всім чотирьом вимірам здоров'я – фізичному, психічному, соціальному та духовному – приймаючи набагато ширший погляд, ніж системи охорони здоров'я в країнах, в яких вони живуть. Результати також показали, що відчуття здоров'я не обмежується

відсутністю або наявністю захворювань, що вказує на те, що люди в усьому світі можуть більше зосередитися на тому, як вони можуть жити повноцінним і функціональним життям на своїх умовах».

Таким чином, результати опитування підтверджують про фокус сучасної людини не лише на необхідності забезпечити достатній рівень свого фізичного здоров'я, а і на потребах якості та безпеки життєдіяльності. «Уявлення про життя соціуму на певній території включає різні аспекти, які пов'язуються з усім ходом процесів історичного її освоєння. У постіндустріальний період відбувається перехід від розуміння території (і природи) як інтегрального ресурсу до розуміння її як життєвого простору, який має власну структурну впорядкованість і є фундаментом життя – домівкою, в якій людина займає свою нішу» [12].

Змінюється глобальна парадигма міського розвитку та сприйняття людини в соціумі, в місті, що обумовлює зміну пріоритетів та векторів національних систем публічного управління. Сучасна людина, особливо, якщо це громадянин або житель розвинутих країн світу, насамперед, фокусується на забезпеченні свого комфорту, підвищенні якості життя, безпеки життєдіяльності, дотриманні прав і задоволенні потреб та інтересів. Комфорт та якість життя сучасної людини забезпечується шляхом ідентифікації її потреб, мотивів, особливостей поведінки, інтересів та вподобань, її стилю життя та світогляду, психології та сприйняття дійсності. Це стосується і жителів урбанізованих територій. Однак, процеси урбанізації, пов'язані зі стрімким збільшенням населення міст, переваженням основних систем міського господарства, обмеженістю ресурсів для реалізації відповідних практик тощо, обумовлюють складність реалізації підходу, що ґрунтується на ідентифікації та інтеграції потреб міських жителів та необхідності їх задоволення, задля забезпечення комфортного, безпечного та якісного їх життя, у процеси державної політики та державного управління. Якість, комфорт життя містян та їх безпеку доцільно розглядати як цілісний об'єкт стратегії забезпечення всебічного та збалансованого розвитку урбанізованих територій, а не лише як сукупність індикаторів та показників результативності публічно-управлінських рішень.

Зважаючи на те, що проблеми економічного, екологічного, соціального, гуманітарного тощо характерів є інтенсивніші на урбанізованих територіях та у містах як їх складових елементів, питання пошуку стратегій та механізмів подолання проблем знаходяться у фокусі міжнародної спільноти.

«З часу рішення про заснування програми ООН з населених пунктів (ООН-Хабітат) минуло майже 40 років, відтоді актуальність міжнародного співробітництва у галузі розвитку поселень неухильно зростає. Конференції Хабітат відбуваються раз на 20 років і визначають глобальний порядок денний для політики у сфері розвитку населених пунктів на різних територіальних рівнях. Хабітат I відбувся 1976 р. у Ванкувері (Канада), Хабітат II – в 1996 р. у Стамбулі (Туреччина), Хабітат III – 2016 р. у Кіто (Еквадор). Ключові зустрічі ООН з питань сталого розвитку, такі як Всесвітній саміт зі сталого розвитку у 2002 р. та Ріо+20 у 2012 р., послідовно підтверджували основні положення Програми Хабітат» [5].

Доцільно охарактеризувати міжнародну співпрацю Конференцій Хабітат та їх результати щодо стратегій подолання наслідків урбанізації, а також забезпечення розвитку та гарантування безпеки урбанізованих територій.

Хабітат I (Habitat I), 1976 р., Ванкувер (Канада) [8]. Передумовою організації Конференції Хабітат I були рекомендації Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань навколишнього середовища та резолюції Генеральної Асамблеї, зокрема резолюції 3128 (XXVIII), у якій країни світу висловили свою стурбованість надзвичайно складним становищем населених пунктів, особливо в країнах, що розвиваються. Складне становище пояснювалося соціальним, економічним та екологічним характерами погіршення життя суспільства. Якість життя визначено як передумова для повного задоволення основних потреб жителів населених пунктів, зокрема, це потреби у житлі, освіті, занятості, відпочинку, медичному обслуговуванні тощо. Натомість, економічний характер зниження якості життя полягає у несправедливому економічному зростанні, тобто існуванні проблем бідності, доступу до їжі, житла, гігієни, води, освіти, медичних та соціальних послуг, чистого повітря та безпечного навколишнього середовища в цілому. Соціальні, екологічні та економічні проблеми людських поселень полягають у посиленні нерівності умов життя, соціальній сегрегації, расовій дискримінації, безробітті, неосвіченості, розповсюдженні захворювань, руйнуванні соціальних зв'язків і традиційних культурних цінностей, а також зростанні потреб у необхідних для життя ресурсах – чистому повітрі, воді та землі. За результатами Конференції Хабітат I (1976 р.) було підписано Ванкуверську декларацію з населених пунктів, узгоджено та затверджено План дій [10], який у свою чергу, містить рекомендації щодо національних дій за напрямками: політика та стратегії поселення; планування поселення; житло, інфраструктура та послуги; земельні ресурси; участь громадськості; інституції та управління.

**Ключові рекомендації для уряду згідно з напрямом
«Політика та стратегія поселення» Ванкуверського плану дій (1976 р.)***

Структура плану дій	Ключові рекомендації для урядів
<i>Політика та стратегія поселення</i>	
Національна політика врегулювання	Всі країни повинні в терміновому порядку впровадити національну політику щодо населених пунктів, що втілює розподіл населення, пов'язану з ним економічну і соціальну діяльність
Людські поселення та розвиток	Національна політика щодо населених пунктів і навколишнього середовища повинна бути невід'ємною частиною будь-якої національної політики економічного і соціального розвитку
Зміст національної політики людського врегулювання	Національна політика населених пунктів повинна концентруватися на ключових питаннях і передбачати основні напрямки дій
Більш справедливий розподіл	Політика людських поселень повинна забезпечувати розвиток населених пунктів шляхом використання більш справедливого розподілу переваг розвитку між регіонами; і забезпечивши вигоди та державні послуги однаково доступними для всіх груп
Стратегії розвитку населених пунктів	Національні стратегії людських поселень повинні бути чіткими, всеосяжними та гнучкими
Розподіл ресурсів	Поліпшення якості життя в населених пунктах повинно мати більш високий пріоритет при розподілі звичайних ресурсів, які повинні бути чітко розподілені між різними компонентами населених пунктів; це також вимагає планового використання дефіцитних ресурсів і мобілізації нових ресурсів, зокрема людських можливостей
Постійний огляд	Уряди повинні публічно звітувати про постійну оцінку умов людських поселень

Джерело: *складено автором за [10]

За напрямом «Політика та стратегія поселення» Ванкуверського плану дій, що є частиною Ванкуверської декларації з населених пунктів, для урядів країн необхідно забезпечити формування та реалізацію справедливої державної політики населених пунктів, що сприятиме збалансованому розвитку території країни. На Конференції Хабігат I зазначалося, що ідеології держав відображаються в їх національних політиках щодо людських поселень, що в свою чергу, ставало причиною для розкуркулення людей, надання їм привілеїв або ж застосування дискримінаційних заходів. Однак, проблематика зростання кількості населення та стрімкі темпи урбанізації обумовлювали перспективи зміни світу. Це стало викликом для органів публічної влади, світового співтовариства щодо необхідності формування адекватних стратегій людських поселень, у яких ресурси та унікальні можливості використовуються як генератори економічного розвитку та задоволення потреб. З цієї метою, уряди країн повинні обов'язково врахувати такі рекомендації:

- по-перше, фокусування на ключовій ролі людських ресурсів як агентів розвитку у процесах формування та реалізації державної політики;
- по-друге, інтегрована політика населених пунктів повинна ґрунтуватися на співпраці усіх рівнів влади, включати дії щодо збереження, відновлення та покращення навколишнього середовища як позитивного фактору економічного та соціального розвитку країни;
- по-третє, політика має базуватися на чіткому організаційному механізмі, де визначено функції кожного із суб'єктів щодо формування та реалізації такої політики;
- по-четверте, політика має забезпечувати зменшення диспропорцій умов та якості життя серед регіонів країни та між міською і сільською місцевістю, а також між різними соціальними та етнічними групами шляхом використання економічних, фінансових та юридичних стимулів розвитку регіонів (зокрема, неблагополучних або таких, що потребують інвестицій і розвитку), підтримки та поліпшення життя окремих суспільних груп (особливо це діти, люди похилого віку, особи з особливими потребами тощо);
- по-п'яте, політика повинна ґрунтуватися на принципах гнучкості, що передбачає її швидку адаптацію чи зміну векторів в умовах постійних змін, активної співпраці органів влади з громадськістю, особливо це стосується інфраструктури територій, зокрема її транспортної, енергетичної, адміністративної та фінансової складових;
- по-шосте, використання та розподіл ресурсів виходячи з умов їх обмеженості та необмеженості суспільних потреб, що означає зміщення фокусу та використання людського потенціалу як ресурсу через використання підходу, де соціальні вигоди є основою впровадження та оцінки результатів політики, а також шляхом заохочення до самодопомоги, організації міжрегіональної солідарності та освоєння нових джерел фінансування.

Доцільно зауважити, що важлива увага приділяється постійному моніторингу процесів формування та реалізації політики як на державному, так і на регіональному рівнях, що дозволить оцінити її результативність задля перегляду цілей та завдань на майбутнє. Наступним етапом Ванкуверського плану дій визначено «Планування поселень». Ключові рекомендації для урядів за кожним із пунктів даного етапу подано у таблиці 2.

Таблиця 2

**Ключові рекомендації для уряду згідно з напрямом
«Планування поселення» Ванкуверського плану дій (1976 р.)***

Структура плану	Ключові рекомендації для урядів
	<i>Планування поселення</i>
Планування поселень у національному контексті	Планування поселень, екологічне планування і розвиток повинні відбуватися у межах економічного і соціального планування на національному, регіональному і місцевому рівнях
Моделі планування корінних народів	Планування поселень має відображати національні, регіональні та місцеві пріоритети та використовувати моделі, засновані на цінностях корінних народів
Наявність ресурсів	Планування поселень має ґрунтуватися на реалістичній оцінці та управлінні ресурсами, які реально та потенційно доступні для розвитку
Сфера національного планування поселень	Планування поселень на національному рівні має бути пов'язане з координацією тих розробок, заходів і ресурсів, які мають загальнодержавне значення. Це, зокрема, загальний розподіл населення, значення розвитку окремих галузей економіки, окремі складові інфраструктури
Регіональне планування для сільських територій	Планування сільських територій має бути спрямоване на стимулювання їх економічних і соціальних інститутів, поліпшення загальних умов життя, подолання недоліків розсіяного населення
Регіональне планування для мегаполісів	Планування для столичних регіонів має бути спрямоване на комплексний підхід до території, на яку впливає мегаполіс, і включати всі основні функції
Сфера місцевого планування	Міське планування повинно бути пов'язане з соціальними та економічними факторами, а також розташуванням діяльності та використання простору в часі
Удосконалення існуючих населених пунктів	Населені пункти повинні постійно вдосконалюватися – оновлення і відновлення існуючих населених пунктів повинні бути орієнтовані на поліпшення умов життя, функціональних структур і екологічних умов. Процес повинен поважати права і прагнення жителів, особливо суспільно вразливих, і зберігати культурні та соціальні цінності
Розширення міст	Розширення міст має плануватися в регіональних межах і координуватися з оновленням міст для досягнення відповідного рівня умов життя як в старих, так і нових районах
Нові населені пункти	Нові населені пункти повинні плануватися в регіональних межах для досягнення національних стратегій врегулювання і цілей розвитку
Окремі сільські поселення	Планування благоустрою окремих сільських населених пунктів має враховувати сучасну та очікувану структуру сільських професій, а також відповідний розподіл можливостей зайнятості, послуг та об'єктів
Планування сусідства	Планування мікрорайону має приділяти особливу увагу соціальним особливостям, а також наданню умов, послуг та комфорту, необхідних для повсякденного життя мешканців
Тимчасові поселення	Планування тимчасових населених пунктів має передбачати потреби громади, а також інтеграцію таких населених пунктів, де це доречно, у постійну мережу населених пунктів
Планування катастроф	Планування людських поселень повинно уникати відомих небезпек, які можуть призвести до стихійного лиха. Планування реконструкції після природних або техногенних катастроф має використовуватися як можливість підвищення якості всього населеного пункту, його функціонально-просторового характеру та навколишнього середовища
Поточні проблеми мобільних груп	Просторові, соціальні, економічні та культурні потреби мобільних груп повинні отримувати особливу увагу планування на місцевому, а також регіональному та національному рівнях
Процеси планування	Планування в будь-яких масштабах повинно бути триваючим процесом, що вимагає координації, моніторингу, оцінки та перегляду як для різних рівнів і функцій, так і зворотного зв'язку з постраждалими людьми

Джерело: *складено автором за [10]

За етапом «Планування поселення» у таблиці 2 зазначено ключові рекомендації для урядів країн. Планування ґрунтується на раціональному та ефективному використанні наявних ресурсів у процесі формування та реалізації державної політики щодо населених пунктів. Планування має враховувати особливості населених пунктів та варіативність їх реагування на заходи державної політики. У плані дій для урядів держав, за кожним пунктом етапу «Планування», визначено обов'язкові дії, що сприятимуть збалансованому розвитку. Такі дії охоплюють заходи щодо розвитку як сільської, так і міської місцевості. Зважаючи на предмет дослідження, доцільно охарактеризувати ті дії, що охоплюють більшою мірою урбанізовані території.

З позицій урбанізованих територій констатується про процеси зростання та розширення міст та, як наслідок, їх негативний екологічний вплив, що в свою чергу, вимагає відповідної державної політики. Органи публічної влади, у процесі формування та реалізації державної політики розвитку урбанізованих територій, повинні обов'язково враховувати взаємозв'язок між навколишнім середовищем, політичним, соціальним та економічним середовищами відповідної території, що обумовлює безперервний процес змін та необхідність зосереджуватися на конкретних проблемах таких територій у процесі планування.

На основі аналізу рекомендацій, які зазначені у Ванкуверському плані дій за напрямом «Планування поселення», визначено такі загальні підходи до політики планування населених пунктів:

1) державна політика планування має базуватися на єдиному підході до планування та розвитку населених пунктів, що сприятиме уникненню та/або вирішенню соціальних конфліктів та досягненню соціальної справедливості;

2) враховуючи, що особливості нації прослідковуються в особливостях умов життя населення, характері організації населених пунктів, державна політика повинна включати лише моделі, що базуються на цінностях корінного народу, та можуть бути адаптовані до відповідних суспільних потреб;

3) політика планування має ґрунтуватися на достовірній та повній оцінці наявних ресурсів, які є доступними та можуть бути використані для досягнення короткострокових, середньострокових та довгострокових цілей розвитку відповідно;

4) формування та реалізація регіональної політики розвитку територій має обов'язково узгоджуватися із загальнодержавними цілями з одного боку, а з іншого боку, державна політика має передбачати унікальні програми розвитку регіонів, які це потребують або їх пріоритетних складових, наприклад, інфраструктури чи соціальної сфери тощо;

5) узгодження інтересів, потреб та пріоритетів розвитку сільських та міських територій. Зокрема, з позицій сільських територій – це створення можливостей для працевлаштування, доступу до об'єктів соціальної інфраструктури, економічних та культурних об'єктів тощо, що в свою чергу, дозволить забезпечити розвиток сільської місцевості як інструменту протидії тяжінню суспільства до великих міст та мегаполісів;

6) ураховуючи складний характер взаємозв'язку сільської місцевості та мегаполісів, необхідним є забезпечення ефективного комплексного регіонального планування, що включає по-перше, визначення інституційного забезпечення реалізації заходів із планування; по-друге, модифікації меж мегаполісів та, відповідно, суб'єктів місцевого самоврядування з урахуванням не лише природних меж таких населених пунктів, а і меж їх функціонування; по-третє, забезпечення сталих ланцюгів постачання продовольства, води, енергії, забезпечення транспортної системи, системи управління відходами, системам охорони здоров'я та освіти, а також охорони навколишнього середовища та системи контролю щодо його забруднення;

7) взаємозв'язок регіональної політики планування та розвитку населених пунктів із соціальними та економічними факторами відповідної території визначає необхідність врахування у державній політиці регіональних вимог і умов, основних стандартів, що відображають потреби суспільства та забезпечення розвитку регіональної інфраструктури;

8) удосконалення та модернізація територій має відповідати, з одного боку, суспільним запитам та полягати у поліпшенні умов їх життя, а з іншого боку, забезпечити збереження соціальної та культурної спадщини території;

9) розширення міст потребує врахування в державній політиці планування територій даної тенденції через розробку нормативно-правової та законодавчої бази, інституційних, економічних та інформаційних механізмів державного управління процесами розширення та оновлення міст;

10) урахування варіанту планування нових міст у випадку недоцільності розширення та оновлення існуючих та, відповідно, використання можливостей таких міст для стимулювання розвитку слаборозвинених регіонів, застосування інноваційних концепцій та технологій, уникнення соціальних проблем існуючих міст, зокрема, соціальної сегрегації та ізоляції;

11) з позицій планування мікрорайонів у містах або населених пунктах, значна увага приділяється інтересам суспільних груп (особливо дітям, їх батькам, людям похилого віку, особам з особливими потребами тощо) та їх гармонізації, розвитку інфраструктури мікрорайону відповідно до запитів, а також розвитку добросусідства;

12) щодо тимчасових поселень, тобто таких, які виникають з метою тимчасової експлуатації ресурсів, будівельні табори або ж поселення, які виникають внаслідок надзвичайних ситуацій, спостерігається тенденція їх можливого довгострокового розвитку та трансформації їх первісного призначення, що, натомість, потребує їх поетапної інтеграції в існуючу мережу населених пунктів та оцінки їх соціальної та економічної життєздатності для цілей державного управління;

13) врахування потенційних загроз для територій техногенного та природного характерів, які можна спрогнозувати та розробити заходи щодо їх уникнення та/або мінімізації наслідків шляхом, по-перше, удосконалення технологій прогнозування наслідків катастроф, координації дій та ресурсів, а також побудови інституційної бази, що передбачає створення агенцій з відповідними повноваженнями для здійснення мінімізації наслідків катастроф та довгострокової реконструкції населеного пункту, а також забезпечення створення Національного фонду стихійних лих;

14) зважаючи на існування суспільних груп (у Плані дій їх позначено як мобільні групи), традиції і культури, яких засновані на регулярній зміні місця проживання, постійному переміщенні з території на територію (наприклад, роми), є необхідність у ідентифікації та врахуванні їх інтересів при впровадженні політики планування населених пунктів та територій як на місцевому, так і на регіональному та національному рівнях. Зокрема, через розробку механізмів ідентифікації таких груп, їх навчання та консультивання; розробку механізмів надання їм медичних та освітніх послуг, забезпечення та/або надання допомоги із житлом, їжею, водою (відповідно до їх культурних цінностей), а також через механізми міжнародної співпраці у здійсненні та координації урядових дій;

15) з метою забезпечення збалансованого розвитку територій, державна політика планування має відповідати змінам зовнішнього та внутрішнього середовищ, а також враховувати зворотній зв'язок не лише між рівнями влади, а і з громадськістю, професіоналами для цілей удосконалення існуючих підходів.

Таким чином, даний етап передбачає загальні підходи до розробки та впровадження стратегії та політики планування територій та населених пунктів задля забезпечення їх збалансованого розвитку.

Наступний напрям Ванкуверського плану дій «Житло, інфраструктура та послуги» та його ключові рекомендації для уряду за пунктами даного напрямку подано у таблиці 3.

Таблиця 3

**Ключові рекомендації для уряду згідно з напрямом
«Житло, інфраструктура та послуги» Ванкуверського плану дій (1976 р.)***

Структура плану дій	Ключові рекомендації для урядів
Житло, інфраструктура та послуги	
Комплексний підхід до об'єкта «Укриття», інфраструктури та послуг	Укриття, інфраструктура та послуги повинні плануватися комплексно і надаватися в послідовності, що відповідає обставинам
Об'єкт «Укриття», інфраструктура та сервіси як інструменти розвитку	Для задоволення основних потреб людини надання притулку, інфраструктури та послуг має бути спрямоване на досягнення понад усіх цілей національного розвитку
Стандарти для притулку, інфраструктури та послуг	Стандарти щодо притулку, інфраструктури та послуг повинні бути сумісними з місцевими ресурсами, бути еволюційними, реалістичними та достатньо адаптованими до місцевої культури та умов, а також встановлюватися відповідними державними органами
Проектування та технології для притулку, інфраструктури та послуг	Вибір проектів і технологій для притулку, інфраструктури та послуг повинен відображати поточні вимоги, маючи можливість адаптуватися до майбутніх потреб і найкращим чином використовувати місцеві ресурси та навички та бути здатним до поступового вдосконалення
Енергія	Ефективному використанню енергії і різних її сумішей варто приділити особливу увагу при виборі конструкцій і технологій для населених пунктів, особливо взаємного розташування робочих місць і житла
Довгострокова вартість притулку, інфраструктури та послуг	При виборі альтернатив для притулку, інфраструктури та послуг варто враховувати їх соціальні, екологічні та економічні витрати та вигоди, включаючи майбутнє управління, технічне обслуговування та експлуатацію, а також капітальні витрати
Національна будівельна галузь	Особливу важливість будівельної галузі повинна визнавати кожна країна, а галузі повинна бути надана політична, фінансова та технічна підтримка, необхідна для досягнення національних та виробничих цілей щодо людських поселень

1	2
Будівництво неформальним сектором	Неформальний сектор повинен бути підтриманий у його зусиллях щодо надання притулку, інфраструктури та послуг, особливо для менш вигідних
Національна житлова політика	Національна житлова політика повинна бути спрямована на надання належного притулку та послуг групам з низьким рівнем доходу. Розподіл наявних ресурсів та надання переваг тим, хто найбільше потребує
Допомога в самодопомозі	Основна частина зусиль з житлової політики повинна складатися з програм та інструментів, які активно допомагають людям продовжувати надавати більш якісне житло для себе, індивідуально чи спільно
Інфраструктурна політика	Інфраструктурна політика повинна бути спрямована на досягнення більшої справедливості в наданні послуг та комунальних послуг, доступі до місць роботи та рекреаційних зон, а також на мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище
Водопостачання та утилізація відходів	Безпечне водопостачання та утилізація гігієнічних відходів повинні мати пріоритет з метою досягнення вимірюваних якісних і кількісних цілей, що обслуговують все населення, до певної дати: цілі повинні бути встановлені всіма країнами і повинні бути розглянуті майбутньою конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань води
Поводження з відходами та запобігання забрудненню	У розвитку людських поселень якість навколишнього середовища повинна бути збережена. Забруднення варто запобігати шляхом мінімізації утворення відходів; відходи, яких не уникнути, повинні ефективно управлятися і за можливості перетворюватися на ресурс
Транспорт і зв'язок	Політика щодо транспорту та зв'язку повинна сприяти бажаним моделям розвитку для задоволення потреб більшості населення, забезпечувати розподіл заходів на користь масового транспорту та зменшувати затори та забруднення автотранспортом
Соціальні послуги	Надання охорони здоров'я, харчування, освіти, безпеки, відпочинку та інших основних послуг у всіх частинах країни має бути орієнтоване на потреби громади і отримати ефективний пріоритет у національному плануванні та плануванні розвитку та у розподілі ресурсів
Послуги для сільської місцевості	Уряди повинні розробити нові критерії інтегрованого планування сільських територій, щоб максимально можлива кількість розсіяних і розосереджених сільських поселень могла отримати вигоду від основних послуг
Реорганізація стихійних міських поселень	Уряди повинні зосередитися на наданні послуг та на фізичній та просторовій реорганізації стихійних поселень таким чином, щоб заохочувати громадську ініціативу та пов'язувати «маргінальні» групи з процесом національного розвитку
Відпочинок	Національні уряди повинні координувати та співпрацювати з зусиллями місцевих та регіональних органів влади та організацій у плануванні, розробці та реалізації закладів та програм дозвілля та відпочинку, для фізичної, розумової та духовної користі людей

Джерело: *складено автором за [10]

Житло, інфраструктура та послуги є ключовими елементами безпеки населених пунктів, відповідно якість життя населення, більшою мірою визначається, доступністю і якістю цих компонентів. За напрямом «Житло, інфраструктура та послуги» у розрізі пунктів у таблиці 3 зазначено загальні рекомендації для уряду. На основі проведеного аналізу Ванкуверського плану дій, за даним напрямом, визначено такі ключові підходи щодо розвитку територій та населених пунктів:

1) необхідність врахування комплексного підходу до об'єкта «укриття» під яким доцільно розуміти притулок або ж житло, що підключено до інфраструктури і забезпечено послугами, тобто житло, інфраструктура та послуги є фізично, економічно, екологічно, соціально і культурно взаємопов'язаними

та передбачають необхідність урахування даного взаємозв'язку щодо удосконалення підходів до їх розвитку з позицій державного управління;

2) житло, інфраструктура та послуги є, з одного боку, інструментами задоволення основних потреб людини, а з іншого боку, дозволяють покращити умови життя, досягти соціальної справедливості та створити відповідні можливості для розвитку, у тому числі, щодо розширення можливостей зайнятості;

3) стандарти для житла, інфраструктури та послуг мають базуватися на потребах та пріоритетах населення відповідної території, забезпечувати безпеку, особливо у тих районах, де є ймовірність стихійних лих, а також враховувати необхідність зменшення або ж уникнення залежності від іноземних ресурсів та сприяти використанню партисипативних практик;

4) процеси проектування та технології для житла, інфраструктури та послуг повинні бути відповідними існуючим суспільним потребам, особливо бути чутливими до потреб інвалідів та особливостей сімейного життя, відповідати рівню розвитку держави, а також враховувати їх вплив на навколишнє середовище;

5) зважаючи на усвідомлення людством проблеми виснаження невідновлюваних енергетичних ресурсів у той час, коли потреби у споживанні енергії збільшуються, є необхідність врахування механізмів державного управління та регулювання, що сприятимуть більш ефективному використанню енергоресурсів та енергозбереженню через застосування інноваційних підходів у проектуванні та управлінні, використанні фінансових та економічних стимулів;

6) з позицій оцінки вартості житла, інфраструктури та послуг доцільно враховувати не лише витрати на їх проектування, будівництво, технічне обслуговування та експлуатацію, а також капітальні витрати тощо, а і їх соціальні, екологічні та економічні вигоди у майбутньому;

7. розвиток національної будівельної галузі як важливого національного ресурсу країни шляхом усунення перешкод для її розвитку та забезпечення політичної, фінансово-економічної та технічної підтримки. Також у даному контексті необхідна оцінка неформального будівельного сектору держави щодо його ролі у задоволенні потреб малозабезпечених осіб у житлі та інфраструктурі та подальша розробка механізмів їх державної підтримки;

8) можливості держави щодо забезпечення суспільства житлом є обмеженими, тому національна житлова політика має концентруватися на задоволенні потреб, насамперед, суспільних груп із низьким рівнем доходу. З цих позицій, житлова політика має включати також заходи щодо розвитку кооперативів з питань житлово-комунального господарства, інфраструктури та послуг;

9) зважаючи на проблеми нерівності, що мають прояв, у тому числі, щодо доступу до товарів, послуг та інформації, політика розвитку інфраструктури має сприяти доступу усіх верств населення до соціальних послуг, ринку праці та рекреаційних зон через застосування заходів, що сприятимуть більш ефективному використанню ресурсів, активного використання цінової політики щодо підвищення справедливості в доступі до інфраструктури, інтеграції інфраструктурних мереж із загальним розвитком населених пунктів тощо;

10) враховуючи проблему обмеженого доступу до безпечного водопостачання та проблему утилізації гігієнічних відходів, держави повинні здійснити заходи щодо визначення та досягнення якісних цілей з водопостачання та санітарної утилізації відходів через прийняття відповідних програм та стандартів у даному напрямі, гармонізації та координації інтересів і ресурсів органів влади різних рівнів, ефективного використання, повторного використання водних ресурсів, їх захисту та збереження, а також сприяння зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище;

11) системи управління та поведіння з відходами, а також здійснення заходів щодо забруднення навколишнього середовища є важливими об'єктами державного управління, адже розвиток населених пунктів та територій має здійснюватися без шкоди навколишньому середовищу, що передбачає застосування відповідних заходів, які сприятимуть ефективному використанні ресурсів, мінімізації відходів та перетворенні відходів на ресурси;

12) стратегії та державні політики щодо транспорту повинні ґрунтуватися на тенденціях збільшення кількості приватного транспорту у містах, їх транспортного перевантаження, що потребує вжиття заходів щодо розвитку інфраструктури громадського транспорту через надання останнім державної підтримки; застосування інноваційних видів транспорту для потреб дітей, людей похилого віку, інвалідів; розвиток пішохідного руху та велодоріжок; сприяння ефективному використанню існуючих автомагістралей та вивченню методик, що дозволяють зменшити забруднення навколишнього середовища транспортною системою;

13) соціальні послуги (охорона здоров'я, забезпечення достатнього рівня освіти, безпеки, відпочинку, доступу до належного харчування тощо) повинні бути орієнтованими на потреби населення, натомість, державна політика має сприяти ефективному розподілу ресурсів щодо забезпечення потреб суспільства через розробку та впровадження національних програм забезпечення доступності до соціальних послуг усіх верств населення (особливо суспільно вразливих груп – інвалідів, людей похилого віку, дітей, зокрема тих, які живуть в умовах бідності); застосування інструменту субсидіювання; використання можливостей децентралізації у збільшенні ефективності управління на рівні громад тощо;

14) стихійні міські поселення мають стати інструментами національного розвитку через використання людського потенціалу, надання належного житла з доступом до громадських об'єктів та послуг трудовим мігрантам, а також надання основних соціальних послуг у тимчасових поселеннях для працівників, для будівництва постійних поселень або спеціальних проєктів, розташованих далеко від постійних населених пунктів;

15) зважаючи на тенденції збільшення та зростання міст, потреби людини у фізичних, психічних та духовних перевагах, які можна отримати від дозвілля та відпочинку теж зростають, що у свою чергу, потребує координації дій органів влади різних рівнів щодо планування, будівництва та розвитку закладів, програм дозвілля та відпочинку людей.

Таким чином, зазначене вище свідчить, що стратегії та державна політика розвитку територій з позицій житла, інфраструктури та послуг, відповідно до Ванкуверського плану дій, має охоплювати по-перше, питання забезпечення житлом бідні верстви населення; по-друге, питання інфраструктури окреслюють проблеми транспортної системи міста, необхідності розвитку громадського транспорту, сприяння розвитку велотранспорту та пішохідної культури, а також інфраструктурні дії передбачають вирішення проблеми доступу до водопостачання та утилізації відходів; по-третє, послуги та доступ населення до них передбачають розвиток соціальної інфраструктури, розробку та впровадження соціальних стандартів, а також реалізацію механізмів державної підтримки суспільно вразливих груп населення щодо доступу до соціальних послуг. Наступний напрям Ванкуверського плану дій «Земельні ресурси» та його ключові рекомендації для уряду за відповідними пунктами цього напрямку подано у таблиці 4.

Таблиця 4

**Ключові рекомендації для уряду згідно з напрямом «Земельні ресурси»
Ванкуверського плану дій (1976 р.)***

Структура плану дій	Ключові рекомендації для урядів
<i>Земельні ресурси</i>	
Управління земельними ресурсами	Земля є дефіцитним ресурсом, управління яким має бути об'єктом громадського нагляду або контролю в інтересах нації
Контроль змін у використанні земель	Зміна у використанні земель, особливо з сільськогосподарського на міський, має підлягати громадському контролю та регулюванню
Повернення плюс значення	Нетрудовий приріст, що виникає у результаті зростання вартості землі, що виникає в результаті зміни у використанні землі, від державних інвестицій або рішення або внаслідок загального зростання громади, повинен підлягати відповідному відбиттю державними органами (громадою), якщо ситуація не вимагає інших додаткових заходів, таких як нові форми власності, загальне придбання землі державними органами
Державна власність	Державна власність, перехідна або постійна, повинна використовуватися, де це доречно, для забезпечення та контролю територій розширення та захисту міст; а також впроваджувати процеси міської та сільської земельної реформи, а також постачати обслуговувані землі на рівні цін, які можуть забезпечити соціально прийнятні моделі розвитку
Форми власності	Минулі моделі права власності повинні трансформуватися, щоб відповідати мінливим потребам суспільства і бути колективно корисними
Збільшення придатних для використання земель	Постачання придатних для використання земель має підтримуватися всіма належними методами, включаючи збереження ґрунтів, контроль за опустелюванням та засоленням, запобігання забрудненню та аналізу використання земельних можливостей та збільшуватися довгостроковими програмами меліорації та збереження земель
Інформаційні потреби	Всебічна інформація про земельну спроможність, характеристики, землеволодіння, використання та законодавство повинна бути зібрана та постійно актуальна, щоб усі громадяни та рівні влади могли керуватися щодо найбільш вигідних заходів з розподілу та контролю за землекористуванням

Джерело: *складено автором за [10]

Земля розглядається як ключовий актив та відіграє вирішальну роль у розвитку населених пунктів, а враховуючи, що досягнення соціальної справедливості, забезпечення модернізації та розвитку міст, гідних умов життя, відповідного рівня безпеки тощо, вважається, детермінантами того, що земля використовується в інтересах суспільства, питання необхідності формування та реалізації стратегії, інноваційної та адекватної міської та сільської земельної політики є необхідною умовою покращення якості життя в населених пунктах.

З цією метою, на основі проведеного аналізу дій за напрямом «Земельні ресурси» Ванкуверського плану дій, визначено такі ключові підходи щодо розвитку територій та населених пунктів:

– по-перше, врахування цінності землі як ресурсу держави для економічного, соціального і політичного розвитку народів, що передбачає забезпечення урядом збереження повної юрисдикції та суверенітету над своїми землями з метою подальшого вільного планування розвитку населених пунктів у межах держави. У даному напрямі важливо зазначити про забезпечення ефективного управління земельними ресурсами, а також суспільного контролю та нагляду;

– по-друге, зміна призначення земель, зокрема, з сільськогосподарського на міське має підлягати громадському контролю та регулюванню, адже сільськогосподарські землі, особливо, які є прилеглими до міст, без належної системи контролю, можуть стати об'єктом зловживань;

– по-третє, збільшення вартості земель внаслідок зміни їх призначення є однією із причин розвитку зловживань у цій сфері, що потребує впровадження відповідних механізмів державного управління та регулювання;

– по-четверте, зважаючи, що більшість країн знаходяться у процесі глибоких соціальних змін, моделі права власності повинні теж трансформуватися відповідно до суспільних запитів та їх мінливості;

– по-п'яте, державна політика має запобігати виснаженню та втраті цінних природних властивостей територій задля забезпечення екологічної рівноваги як у сільських, так і міських місцевостях;

– по-шосте, ефективність систем управління та контролю за земельними ресурсами залежить від доступу громадськості до повної, достовірної та актуальної інформації щодо землі через створення комплексної інформаційної системи із залученням органів влади та громадськості, що у свою чергу, дозволить забезпечити прозорість управління земельними ресурсами.

Ключові рекомендації для урядів згідно з напрямом «Участь громадськості» Ванкуверського плану дій наведено в таблиці 5.

Таблиця 5

**Ключові рекомендації для уряду згідно з напрямом
«Участь громадськості» Ванкуверського плану дій (1976 р.)***

Структура плану дій	Ключові рекомендації для урядів
Участь громадськості	
Роль участі громадськості	Участь громадськості має бути обов'язковим елементом у населених пунктах, особливо в плануванні стратегій та в їх формулюванні, реалізації та управлінні; вона повинна впливати на всі рівні влади в процесі ухвалення рішень для подальшого політичного, соціального та економічного зростання людських поселень
Участь у процесі планування	Процес планування повинен бути розроблений таким чином, щоб забезпечити максимальну участь громадськості
Зворотній зв'язок	Щоб бути ефективною, участь громадськості вимагає вільного потоку інформації між усіма зацікавленими сторонами і має ґрунтуватися на взаєморозумінні, довірі та освіті
Широке залучення	Участь громадськості повинна інтегрувати різні верстви населення, включаючи ті, які традиційно не брали участі ні в плануванні, ні в процесах ухвалення рішень
Нові форми участі	Участь громадськості повинна відповідати як новим потребам суспільства, так і існуючим соціальним, економічним і культурним потребам. Народ та його уряди повинні створити механізми народної участі, які сприяють розвитку усвідомлення ролі людей у трансформації суспільства
Мобілізація ресурсів	Участь громадськості, що виникає в масштабах, співмірних з проблемами населених пунктів, повинна впливати на всі рішення, що стосуються управління населеними пунктами і повинна зосереджуватися на застосуванні ресурсів для підвищення рівня життя і якості життя

Джерело: *складено автором за [10]

За усіма напрямками Ванкуверського плану дій значна увага приділяється участі громадськості в ухваленні політичних рішень, окрім того, цілий напрям присвячено механізму забезпечення та розвитку партисипації в процесі розробки та впровадження політики розвитку населених пунктів. На основі проведеного аналізу дій за напрямом «Участь громадськості» Ванкуверського плану дій, визначено такі ключові підходи щодо розвитку територій та населених пунктів:

1) участь громадськості в економічному, соціальному та політичному житті країни підвищує ефективність ухвалення державно-управлінських та політичних рішень, адже враховує інтереси та потреби бенефіціарів таких рішень;

2) максимальне залучення громадськості до процесів планування, а також забезпечення зворотного зв'язку комунікації «влада-суспільство»;

3) реалізація партисипативного підходу повинна охоплювати усі верстви населення, зокрема і ті, що вважаються суспільно вразливими;

4) пошук нових форм участі громадськості, особливо в умовах постійних змін у суспільстві та міському середовищі через налагодження каналів комунікації, утворенні рад мікрорайонів у великих та середніх містах, застосування механізмів публічної звітності великих корпорацій тощо;

5) участь громадськості вважається правом людини, її політичним обов'язком та інструментом, що сприяє розвитку, зокрема в умовах обмеженості ресурсів, тому мотивація до партисипації повинна здійснюватися різними інститутами (політичної, економічної, соціальної сфер) шляхом оцінки суспільством потреб та пріоритетів програм і планів розвитку, а також залучення потенціалу громадськості щодо пошуку державно-управлінських та політичних рішень проблем населених пунктів та територій.

Ключові рекомендації для уряду згідно з напрямом «Інститути та управління» Ванкуверського плану дій наведено у таблиці 6.

Таблиця 6

**Ключові рекомендації для уряду згідно з напрямом «Інститути та управління»
Ванкуверського плану дій (1976 р.)***

<i>Структура плану дій за напрямками</i>	<i>Ключові рекомендації для урядів</i>
<i>Інститути та управління</i>	
Установи заселення	На національному, міністерському та інших відповідних рівнях влади мають бути інституції, відповідальні за формування та реалізацію політики врегулювання та стратегій національного, регіонального та місцевого розвитку
Координація діяльності установ фізико-економічного планування	Інститути населених пунктів повинні бути скоординовані з відповідальними за національний економічний і соціальний розвиток та екологічні плани і політики, і взаємопов'язані на міждисциплінарній основі
Інституційні зміни	Установи, що займаються населеними пунктами, повинні пристосовуватися до мінливих обставин
Роль спеціальних установ	Інститути, спеціально створені для вирішення короткострокових поточних проблем, не повинні пережити своє початкове призначення
Інституційні стимули до участі	Інституції мають бути розроблені таким чином, щоб заохочувати та сприяти участі громадськості у процесі ухвалення рішень на всіх рівнях
Управління населеними пунктами	Населені пункти повинні бути покращені шляхом оперативного та творчого управління всіма ресурсами
Людські ресурси	Розвиток дослідницьких можливостей, а також отримання і поширення знань та інформації про населені пункти повинні отримувати високий пріоритет як невід'ємна частина процесу розвитку населених пунктів
Фінансові вимоги	Окремі фінансові установи і адекватні засоби необхідні для задоволення вимог населених пунктів
Залучення людей	Установи та процедури повинні бути впорядковані, щоб гарантувати, що цільові бенефіціари отримують якомога більшу частку кінцевих переваг ресурсів
Закони та нормативні акти про поселення	Будь-які межі законодавства про розрахунки повинні встановлювати чіткі та реалістичні напрямки та засоби для реалізації політики

Джерело: *складено автором за [10]

У таблиці 6 зазначено пункти та ключові рекомендації етапу «Інститути та управління», у свою чергу, проведений аналіз рекомендованих дій за даним напрямом, дозволив визначити такі ключові підходи щодо розвитку територій та населених пунктів:

1) необхідність визначення інституції, яка відповідатиме за формування та реалізації політики населених пунктів та територій як на національному, так і на регіональному та локальному рівнях;

2) налагодження необхідних інституційних та організаційних взаємозв'язків між різними органами влади, у тому числі різних рівнів задля координації, формування та реалізації політики населених пунктів, що охоплює різні середовища та передбачає урахування міждисциплінарних зв'язків;

3) розробка та впровадження механізмів постійного перегляду та оцінки інституційної основи з метою визначення їх ефективності та відповідності суспільним запитам та вимогам;

4) з метою досягнення задекларованих конкретних цілей, а також уникнення зайвої громіздкої бюрократичної системи, може бути створений спеціальний орган для вирішення короткострокових поточних потреб щодо розробки та реалізації політики розвитку населених пунктів;

5) забезпечення механізмів участі громадськості шляхом забезпечення прозорості та чіткої роботи інститутів, що в свою чергу, стимулюватиме розвиток партисипації;

6) підвищення ефективності управління територіями та населеними пунктами через застосування механізмів чіткого розподілу функціональних обов'язків між суб'єктами управління в межах соціальних цілей, збереження культурної та соціальної спадщини, а також використання інформаційних механізмів забезпечення поліпшення житла та середовища жителями;

7) розвиток людських ресурсів як невід'ємного елемента розвитку населених пунктів через науково-дослідні установи, проекти, що передбачають інноваційне використання ресурсів, підготовку кадрів, практичного навчання тощо;

8) фінансування розвитку населених пунктів передбачає використання адекватних ресурсів для задоволення вимог громади, справедливий розподіл та використання економічних і фінансових методів державного регулювання;

9) інституційний механізм розвитку територій має забезпечувати широке охоплення людей та гарантування отримання бенефіціарами відповідних переваг шляхом забезпечення прозорості рішень, контролю процесів управління, мінімізації бюрократичних процедур та уникнення посередників щодо залучення громадян.

Доцільно зауважити, що за напрямом інституції та управління виділено також рекомендацію щодо розробки законів та нормативних актів, які не перешкоджатимуть реформам та прогресу, будуть реалістичними та зрозумілими для населення, та за потреби будуть періодично трансформуватися відповідно до мінливих потреб суспільства, зовнішніх та внутрішніх змін.

Ключові сучасні проблеми та напрями їх вирішення щодо безпеки урбанізованих територій викладені в Хабітат II (Habitat II), 1996 р., Стамбул (Туреччина) та Хабітат III (Habitat III), 2016 р., Кіто (Еквадор).

Авторські дослідження передумов розвитку урбанізованих територій та впливу міжнародно-правової співпраці щодо вирішення основних проблем урбанізації та міських територій будуть викладені в публікації, що буде міститися в наступному номері.

Список використаної літератури:

1. Бірюков Д.С. Техногенні та екологічні проблеми урбанізації / Д.С. Бірюков // Стратегічні пріоритети. – 2013. – Вип. 2. – С. 135–141.
2. Бондаренко О. Класифікація кризових ситуацій на урбанізованій території, які загрожують державній безпеці / О.Бондаренко // Наукові інновації та передові технології. – 2022. – № 11 (13). – С. 23–31.
3. Борейко Н.М. Соціальна безпека як потенціал розвитку регіону України / Н.М. Борейко, С.П. Параниця // Економіка та держава. – 2020. – № 5. – С. 123–126.
4. Бреус С.В. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки як складової економічної безпеки України / С.В. Бреус // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2014. – № 1 (65). – С. 476–481.
5. Гукалова І.В. Якість життя як цільовий імператив концепцій міського розвитку: висновки для України / І.В. Гукалова // Український географічний журнал. – 2018. – № 1. – С. 30–38.
6. Засадо В.В. Економічна безпека урбанізованих територій України: монографія / В.В. Засадо. – К.: НІСД, ННВК «АТБ», 2016. – 360 с.
7. Кірін Р.С. Правові інструменти реалізації стратегічних напрямів розвитку системи екологічної безпеки міста: міжнародний та європейський рівні / Р.С. Кірін // Economics and Law. – 2022. – Вип. 2 (65). – С. 39–55.
8. Ванкуверська декларація про людські поселення А / Конференція ООН з питань населених пунктів (CONF.70), 31 травня 11 червня. – Канада, 1976. – 15 Розділ I – Документи ООН: Збір глобальних угод ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un-documents.net/van-dec.htm>.
9. Нове опитування Інституту охорони здоров'я McKinsey вивчає погляди жителів 19 країн на їх фізичне, психічне, соціальне і духовне здоров'я / McKinsey & Company. – 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.mckinsey.com/mhi/our-insights/in-sickness-and-in-health-how-health-is-perceived-around-the-world>.
10. План дій у Ванкувері / Документи ООН. – 1976 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un-documents.net/van-plan.htm>.
11. Романовська Ю.А. Місто як об'єкт соціально-економічної безпеки / Ю.А. Романовська // Проблеми економіки. – 2019. – № 3 (41). – С. 171–177.
12. Руденко Л.Г. Ноосферная философия В.И. Вернадского – фундамент устойчивого (сбалансированного) планетарного развития / Л.Г. Руденко // Укр. геогр. журн. – 2013. – № 2. – С. 7–12.
13. Шелудько Л.В. Урбанізація як виклик продовольчій безпеці країни / Л.В. Шелудько // Економічний вісник університету. – 2018. – № 39. – С. 121–128.
14. Collins P. Creative Economies in Peripheral Regions / P.Collins, J.Cunningham. – Switzerland : Springer International Publishing AG, 2017.

15. Florida R. *The New Urban Crisis: How Our Cities Are Increasing Inequality, Deepening Segregation, and Failing the Middle Class – and What We Can Do About It* / R. Florida. – New York, 2017.
16. Glaeser E. Are Cities Dying? / E. Glaeser // *Journal of Economic Perspectives*. – 1998. – № 12. – P. 139–160.
17. Howkins J. *The Creative Economy* / J. Howkins. – New York : The penguin press, 2011.
18. Jacobs J. *Cities and the Wealth of Nations* / J. Jacobs. – New York : Random House, 1984.
19. Porfirio J. Entrepreneurship in different contexts in cultural and creative industries / J. Porfirio, T. Carrilho, L. Mónico. – 2018 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296316302533?via%3Dihub>.

References:

1. Biriukov, D.S. (2013), «Tekhnohenni ta ekolohichni problemy urbanizatsii», *Stratehichni priorytety*, Issue 2, pp. 135–141.
2. Bondarenko, O. (2022), «Klasyfikatsiia kryzovykh situatsii na urbanizovanii terytorii, yaki zahrozhuut derzhavnii bezpetsi», *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, No. 11 (13), pp. 23–31.
3. Boreiko, N.M. and Paranytsia, S.P. (2020), «Sotsialna bezpeka yak potentsial rozvytku rehionu Ukrainy», *Ekonomika ta derzhava*, No. 5, pp. 123–126.
4. Breus, S.V. (2014), «Problemy zabezpechennia prodovolchoi bezpeky yak skladovoi ekonomichnoi bezpeky Ukrainy», *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia*, No. 1 (65), pp. 476–481.
5. Hukalova, I.V. (2018), «Yakist zhyttia yak tsilovyi imperatyv kontseptsii miskoho rozvytku: vysnovky dlia Ukrainy», *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*, No. 1, pp. 30–38.
6. Zasadko, V.V. (2016), *Ekonomichna bezpeka urbanizovanykh terytorii Ukrainy*, monohrafiia, NISD. NNVK «ATB», K., 360 p.
7. Kirin, R.S. (2022), «Pravovi instrumenty realizatsii stratehichnykh napriamiv rozvytku systemy ekolohichnoi bezpeky mista: mizhnarodnyi ta yevropeyskyi rivni», *Economics and Law*, Issue 2 (65), pp. 39–55.
8. *Vankuverska deklaratsiia pro liudski poselennia A* (1976), Konferentsiia OON z pytan naselenykh punktiv (CONF.70), 11.06.1976 r., Canada, 15 Rozdil I - Dokumenty OON: *Zbir hlobalnykh uhod OON*, [Online], available at: <http://www.un-documents.net/van-dec.htm>
9. «Nove opytuvannia Instytutu okhorony zdorovia McKinsey vyvchaie pohliady zhyteliv 19 krain na yikh fizychni, psykhychni, sotsialne i dukhovne zdorovia» (2022), McKinsey & Company, [Online], available at: <https://www.mckinsey.com/mhi/our-insights/in-sickness-and-in-health-how-health-is-perceived-around-the-world>
10. «Plan dii u Vankuveri» (1976), Dokumenty OON [Online], available at: <http://www.un-documents.net/van-plan.htm>
11. Romanovska, Yu.A. (2019), «Misto yak ob'ekt sotsialno-ekonomichnoi bezpeky», *Problemy ekonomiky*, No. 3 (41), pp. 171–177.
12. Rudenko, L.H. (2013), «Noosfernaia fylosofiya V.Y. Vernadskoho – fundament ustoichyvoho (sbalansyrovannoho) planetarnoho rozvytyia», *Ukr. heohr. zhurn*, No. 2, pp. 7–12.
13. Sheludko, L.V. (2018), «Urbanizatsiia yak vyklyk prodovolchii bezpetsi krainy», *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, No. 39, pp. 121–128.
14. Collins, R., Cunningham, J. (2017), *Creative Economies in Peripheral Regions*, Springer International Publishing AG, Switzerland.
15. Florida, R. (2017), *The New Urban Crisis: How Our Cities Are Increasing Inequality, Deepening Segregation, and Failing the Middle Class – and What We Can Do About It*, New York.
16. Glaeser, E. (1998), «Are Cities Dying?», *Journal of Economic Perspectives*, No. 12, pp. 139–160.
17. Howkins, J. (2011), *The Creative Economy*, The penguin press, New York.
18. Jacobs, J. (1984), *Cities and the Wealth of Nations*, Random House, New York.
19. Porfirio, J., Carrilho, T. and Mónico, L. (2018), «Entrepreneurship in different contexts in cultural and creative industries», [Online], available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296316302533?via%3Dihub>

Sergiienko L.

International legal mechanism for the development of urbanized territories: causes, evolution, consequences (beginning)

Abstract. This publication identifies the consequences of urbanization and substantiates their impact on the safety of urbanized territories and the life safety of residents of such territories. It is also determined that the consequences of urbanization pose a threat to the national security system, the security of the urbanized territory and the life safety of residents of such territories. In turn, the security of the urbanized territory is a component of national security, and the safety of life of citizens is a key element of both the security system of the urbanized territory and the national security system as a whole. The system of public administration in general and the processes of forming and implementing state policy in particular, focusing on the needs, interests, rights and freedoms of citizens, their health and life as the highest social value, in the context of developing a strategy to overcome the negative consequences of urbanization, ensuring the development and security of urbanized territories, it is necessary to take into account the features of the constituent elements of the national security system and the security of the urbanized territory.

Keywords: urbanization; urbanized territories; security; national security.